

UDK:7A.371.

Qobuljon ISROILOV,
Samarqand Zarmed universiteti o'qituvchisi, PhD

JTSBMQTMOI dotsenti A.Abdumannotov taqrizi asosida

AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Annotatsiya

Ushbu maqolada bo'lajak kadrlarni kasbiy faoliyatga tayyorlashni rivojlantirishda akmeologik yondashuvdan kengroq foydalanish, kasbiy kompetentlikni rivojlantirish ilg'or pedagogik tajribalar, eng qulay va samarali hisoblangan metodlar va yondashuvlarni amaliyotda qo'llash hamda talabalarning ta'lim olishi va mustaqil o'rganishga moyilligi, qiziqishi va ijodkorlik imkoniyatlarini ochib berish masalalari yoritilgan. Shuningdek, Mikroteching metodikasidan foydalanishi talabani individual kasbiy mahorat marralariga erishuvi hamda uning kasbiy rivojlanish qonuniyatlarini ochish imkonini beraishi yuzasidan ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Akmeologiya, akmeologik yondashuv, acme, akmeshaxs, ijodkorlik, shaxs yo'nalganligi, akmeologik yo'nalganlik, akmeogramma, Individual rivojlanish dasturi, mikroteching.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Аннотация

В данной статье рассматривается более широкое использование акмеологического подхода в развитии профессиональной подготовки будущих кадров, развитие профессиональной компетентности, передового педагогического опыта, практическое применение наиболее удобных и эффективных методов и подходов, а также склонность студентов к учиться и учиться самостоятельно, освещаются интерес и вопросы раскрытия возможностей творчества. Также описывается, как использование методики «Микротех» позволяет студенту достичь индивидуальных целей профессионального развития и выявить закономерности его профессионального развития.

Ключевые слова: Акмеология, акмеологический подход, акме, акме-личность, творчество, направленность личности, акмеологическая направленность, акмеограмма, программа индивидуального развития, микрообучение.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING CREATIVITY IN STUDENTS BASED ON ACMEOLOGY APPROACH

Annotation

This article discusses the wider use of the acmeological approach in the development of professional training of future personnel, the development of professional competency, advanced pedagogical experience, the practical application of the most convenient and effective methods and approaches, as well as the tendency of students to study and self-study, highlighting the interest and issues of discovering creativity opportunities. It also describes how the use of the Microteaching methodology allows a student to achieve individual professional development goals and reveal the patterns of his professional development.

Key words: Acmeology, acmeological approach, acme, acme-personality, creativity, personality orientation, acmeological orientation, acmeogram, Individual development program, microteaching.

Kirish. Dunyoning yetakchi mamlakatlarida o'quv-bilish faoliyatini akmeologik kasbiy yo'naltirish, oliy ta'lim talabasining kasbni egallashida akmeiya yetishi, yuqori malakaga ega bo'lishi muhim masalalardan biri hisoblanadi. Bo'lajak kadrlarni kasbiy faoliyatga tayyorlashni rivojlantirishda akmeologik yondashuvdan kengroq foydalanish, kasbiy kompetentlikni rivojlantirish, kasbiy tayyorgarlikni modernizatsiyalash, pedagogik kasbiy ta'lim sharoitida raqobatbardosh pedagoglar tayyorlashni takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Respublikamizning bir qator nufuzli olimlari akmeologik yondashuv masalasida ilmiy tadqiqot ishlarini olib borgan. Jumladan, G.H.Tillayeva akmeologik yondashuvning muhimligini qayd etgan holda, axloqan pok, intellektual yetuk, yuksak professional kadr - akmeshaxs jamiyatni ijtimoiy - iqtisodiy barqarorlashtirishning asosiy kuchi, jahon standartlariga javob beradigan professional yetuk kadrlarni tayyorlash ustuvor vazifalardan biri, deb ko'rsatgan bo'lsa, A.Sh.Saliyev yoshlarning intiluvchanligini aniqlashda akmeogrammaning ahamiyatini, G.O.Ernazarova esa kasbiy ta'lim jarayoniga akmeologik yondashuvni tadbiq etish masalasini yoritgan.

Akmeologiya - bu insonning yetuklik bosqichidagi rivojlanishi, ayniqsa, bu rivojlanishning eng yuqori darajasiga erishishdagi mexanizm va qonuniyatlarni o'rganadigan tabiiy, ijtimoiy, nazariy va gumanitar fanlarning "tutashgan joyida" paydo bo'lgan yangi fan hisoblanadi.

"Akmeologiya" so'zida "Akme" - grekcha so'zdan olingan bo'lib, cho'qqi, takomil, nimaningdir yuqori bosqichi, gullagan davr ma'nolarini anglatadi. U ilm fanning shunday

tarmog'iki, insonni o'z taraqqiyot dinamikasida, takomili hamda hayot faoliyatining turli bosqichlarida insonning eng kuchli qobiliyatlarini namoyon qilishning kompleks masalalarini o'rganadi, ya'ni u shaxsni o'z takomili jarayonida, ana shu taraqqiyot va yuksalishning ob'yektiv hamda sub'yektiv omillari doirasida tadqiq etadi. [1].

Akmeologik yondashuv-ijodiy shaxsni rivojlantirishda asosiy umumlashtiruvchi kategoriya sifatida belgilanib, akmeologiyani ilmiy-amaliy hal qilish imkonini beradigan ilmiy tadqiqot tamoyillari, metodlari va usullari to'plamini amalda qo'llash hamda kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish uchun motivatsiyani oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi.

Biz ham dars mashg'ulotlarimizda akmeologik yondashuv asosida kasbiy ijodkorlikni va shaxs kreativligini rivojlantiruvchi metodlardan doimiy ravishda foydalanamiz.

"Ijodkorlik" - bu qobiliyatning muhim xususiyatlaridan biridir. Ijodga moyillik - inson faoliyatining eng yuqori namoyon bo'lishi, yangi o'ziga xos narsa yaratish mumkin bo'lgan keng ko'lamli qobiliyatidir.

Tahlil va natijalar. Akmeologik yondashuv asosida talabalarda ijodkorlikni rivojlantirish tizimining markaziy bo'g'ini sifatida samarali ijodiy faoliyatga qobiliyatlilikni aks ettiruvchi kreativ tarkibiy qism aks etadi. Aynan kreativlikni rivojlantirish akmeologik yondashuv asosida talabalarda ijodkorlikni rivojlantirishning bosh maqsadlaridan biridir. Tez o'zgaruvchan hozirgi zamon sharoitida innovatsion fikrlashga qobiliyatlilik talabalarning muhim sifatlaridan biridir.

Akmeologik yondashuv boshqa yondashuvlardan keskin farq qiladi, shaxsni faol o'zini o'zi rivojlantirish faoliyatida ijodiy

potensialni samarali amalga oshirishni va "acme" rivojlanishiga erishish mohiyatini qayta ko'rib chiqish imkonini beradi. [2].

Shuningdek, akmeologiya insonning qadr-qimmatini, uning yaxshilanishi va nafaqat o'z kasbiy burchlarini yuqori darajada bajarish, balki to'laqonli hayot kechirish qobiliyati haqidagi fan sifatida rivojlanadi. Bu nafaqat professional faoliyat, balki umuman hayot sub'ekti sifatida yetuk shaxsning ilg'or rivojlanishiga yordam beradigan yoki to'sqinlik qiladigan obyektiv va subyektiv omillarni chuqurroq o'rganishni nazarda tutadi.

Kadrlar tayyorlash tizimida akmeologik yondashuvni amalga oshirishdan maqsad, talabalarga akmeologo-pedagogik ta'sir vositasida asosiy tarkib sifatida shaxsda akmeologik yo'naltirishni va muhim ko'rsatkich kasbiylashuvini shakllantirish amalga oshirilishidir.

Akmeologik yondashuv asosida kasbiy yo'naltirilgan o'qitish tizimida talabalarining akmeogrammasi yuritiladi. Akmeogramma professiogramma va psixogrammaga nisbatan individuallikning yuqori darajada namoyon etilishi bilan farqlanadi.

Akmeogramma talaba faoliyatining barcha jihatlarini (kasbiy faoliyatga tayyorgarlik, har kungi munosabat, shaxsiy rivojlanish va faoliyatning umumiy natijasi) hamda bundan kelib chiqib, bo'lajak kadrlar individual psixologik va psixofiziologik xususiyatlariga qo'yiladigan talablarni o'z ichiga oladi.

Talabalarda akmeografik tekshirish o'tkazish uchun turli metodlardan masalan: testlash, ekspert, baholash, kuzatish, intervyu, so'rovnomalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunda talabalarining 1-2 va 3-bosqichlarda akmeogrammasi to'ldirib boriladi. Akmeogrammadagi har bir ko'rsatkichlar oliy ta'lim psixologi va guruh rahbari hamkorligida maxsus akmeologik, psixologik metodlar yordamida,

- kasbiy tayyorgarlik dinamikasi;
- shaxsiy rivojlanish dinamikasining mosligi yoki qarama-qarshiligi;
- motivatsiya doirasi o'zgarishining o'ziga xosligi;
- o'sishga xalaqit beruvchi shart-sharoitlar, omillar;
- shaxsiy-kasbiy rivojlanish uchun qo'llanilishi maqsadga muvofiq bo'lgan akmeologik texnologiyalar va boshqalar aniqlandi.

Akmeogramma natijalari o'quv yili yakunida fakultet dekanatiga ma'lumot uchun taqdim etiladi hamda har bir bitiruvchining kasbiy o'sish dinamikasi, kasbiy ijodkorlik va boshqa akmeologik ko'rsatkichlari e'tiborga olingan holda baholash va ishga joylashtirish rejalashtiriladi.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
O'zi-ni tutishi	Nut-qi	Notiq-ligi	Mavzu-ni yaxshi yoritishi	Metod qo'llashi	Vosita qo'llashi	Audiro-riyani boshqarishi	Talabalarni qiziq-tira olishi	AKTni qo'llashi	Peda-gogik refleksiya

Ushbu jadvalda har bir mezon bo'yicha baho qo'yganda pastdagi katakka uning izohini ham yozish mumkin bo'ladi. 25 daqiqada binar dars o'tib borgan ikki nafar talabaning uchala ekspert tomonidan qo'yilgan ballarining o'rtachasini hisoblashdan oldin o'qituvchi xuddi o'sha baholash jadvalini ularning o'zlariga ham taqdim etadi, ikki talaba o'zining qisqa vaqtidagi o'qituvchilik faoliyatini ya'ni o'zini o'zi baholaydi. O'qituvchi har ikkala baholashni taqqoslab o'rtachasini talabalarga qo'yadi. Boshqa metodikalardan ushbu metodikaning farqi shundaki, talaba o'zini o'zi baholaydi va talabani o'qituvchi emas balki

O'zini-o'zi tahlil qilish orqali talaba o'zini-o'zi ob'ektiv baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Zero, talabalarining kasbiy kompetentlik sifatlariga ega bo'lishida ularning o'z-o'zini baholash malakalariga egaligi ham muhimdir. Buning uchun har bir talabaning individual rivojlanish dasturi ishlab chiqilishi lozim.

Individual rivojlanish dasturi (IRD) – har bir shaxs yoki talabaning o'zida ma'lum sifat, bilim, ko'nikma, malaka va kasbiy kompetentlikni shakllantirish hamda rivojlantirish yo'llari asosida ishlab chiqilgan shaxsiy-amaliy xarakterdagi dastur. [3].

Ushbu dasturda kasbiy faoliyatni tashkil etish uchun maqsadga muvofiq bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka hamda kasbiy kompetentlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish muddatlari belgilanadi.

Har qanday mutaxassis kabi talaba ham o'zi uchun shaxsiy amaliy xarakterga ega "Individual rivojlanish dasturi" ni ishlab chiqar olishi, u asosida pedagogik faoliyatni yo'lga qo'yishi maqsadga muvofiq. Talaba tomonidan ishlab chiqiladigan "Individual rivojlanish dasturi" quyidagi tarkibiy elementlardan tarkib topadi:

- pedagogik bilimlar;
- psixologik bilimlar;
- mutaxassislik bilimlari;
- didaktik malakalar;
- tarbiyaviy ishlarni tashkil etish malakalari;
- ruhiyatning kasbiy ahamiyatga ega xususiyatlari va shaxsiy sifatlar;
- o'z-o'zini rivojlantirish maqsadlari;
- o'z-o'zini rivojlantirish uchun topshiriqlar.

Talabalarda nutqiy kompetentlikni rivojlantirish maqsadida Mikroteching metodikasidan foydalanishi talabaning individual kasbiy mahorat marralariga erishuvi hamda uning kasbiy rivojlanish qonuniyatlarini ochish imkonini beradi.

Ushbu darsni tashkil etishda o'qituvchi tomonidan yaratilgan mobil ilova talabalarga elektron usulda tarqatilib, oldindan kelgusi dars mavzusi e'lon qilinadi va talabalarga mobil ilova hamda boshqa manbalar yordamida mavzuni mustaqil o'rganib kelish topshirig'i beriladi. Dars sanasida esa, o'tilgan darsni mustahkamlab bo'lgach teskari aloqa usulida talabalarining yangi mavzuga mustaqil tayyorgarligi aniqlanib, faol talabalardan 5 tasini tanlab olish amalga oshirildi. Birinchi va ikkinchi faol talaba binar dars tashkil etib, birgalikda mavzuni yoritib berishi, qolgan uch nafar faol talaba esa ekspertlar joyini egallab, quyidagi 10 ta ko'rsatkich bo'yicha 5 baholik tizimda baholashi uchun quyidagicha nazorat varag'i beriladi.

kursdoshlari o'zaro o'zlarini baholaydilar hamda kamchiliklar tahlil etiladi.

Xulosa. Talabalarda ijodkorlikni rivojlantirish, akmeologik yondashuvni qo'llash mexanizmi va kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishning asosiy ko'rsatkichlari har bir talabaning individual kasbiy mahorat marralariga erishuviga uning kasbiy rivojlanish qonuniyatlarini ochishi, akmeologik yondashuv asosida talabalarda kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishni tashkil etishi, akme yo'nalganlik hosil qilishi va ularning o'z "akme" sig'a erishishini ta'minlash imkonini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Tillayeva G.H. Akmeologiyaning ijtimoiy-axloqiy muammolari. -T.: falsafa va huquq, 2012. -160 b.
2. Saliyev A.Sh. Yoshlarning intiluvchanligini aniqlashda akmeogrammaning ahamiyati// Yoshlarning akmeologik qarashlarini shakllantirishda sog'lom turmush tarzining o'rni.-Toshkent: Falsafa va huquq instituti, 2008.-B.227.
3. Isroilov Q.T., Islamova M.Sh. Pedagogik innovatsiyalarning ta'lim tizimini mukammallashtirishdagi turlicha aspect va strategiyalarda namoyon bo'lishi//XXI asr ta'lim tizimida innovatsion va integratsion yondashuvlar mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi. Jizzax-2021. 121-126 betlar
4. Ernazarova G.O. Akmeologik yondashuvni amalga oshirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari. Ta'lim, fan va innovatsiya. IMJ, -T., 2017. 19-21 betlar.
5. Bodalev A.A. "Akmeologiya o'quv va ilmiy intizom sifatida", M., 1993. 3. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 526 с., с. 139.